



การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*

The Student Care and Support System Management of Ban Thoet Thai School under
the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3

นภัสสร คำลือ, พิสิษฐ์ ยอดวันดี

Napassorn Kamlue, Pisit Yodwande

มหาวิทยาลัยเนชั่น

Nation University

E-mail: 6691510002@nation.ac.th

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 2) เป็นแนวทางในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 95 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1) การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ

2) แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มี 12 วิธีดำเนินการ 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน มี 10 วิธีดำเนินการ 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียนมี 10 วิธีดำเนินการ 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มี 12 วิธีดำเนินการ และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มี 10 วิธีดำเนินการ

คำสำคัญ: การบริหาร; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ABSTRACT

This independent study aimed to examine the problems in the student care and support system at Ban Thoet Thai School under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. By improving the system, making it more systematic and efficient. The population

* Received August 3, 2025; Revised August 29, 2025; Accepted September 17, 2025

consisted 95 school administrators, teachers and contract teachers at Ban Thoet Thai School in the academic year 2024. The statistics used in this study included frequency, mean, percentage, standard deviation, and content analysis.

The results found that

1) The overall management of the student care and support system was rated at a high level. When considering each aspect, all were performed at a high level, ranked from highest to lowest mean score as follows: Student Promotion, Student Referral Problem Prevention and Intervention Individual, Understanding Student.

2) The proposed management guidelines for the student care and support system at Ban Thoet Thai School as follows: 12 operational methods in the area of individual student understanding, 10 operational methods in student screening, 10 operational methods in student promotion, 12 operational methods in problem prevention and intervention and 10 operational methods in student referral.

Keywords: Administration; Student Care and Support System

บทนำ

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า “การศึกษา” คือรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะยาวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การรักษาความมั่นคงของรัฐ การเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาและยกระดับศักยภาพของประชาชน การสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม การขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม และการปรับปรุงระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ โดยในส่วนที่ทรงเน้นย้ำเป็นพิเศษ คือ การพัฒนาและยกระดับศักยภาพของประชาชน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบการศึกษา พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยพัฒนาไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยควรมีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) มีแนวคิดและเจตคติที่เหมาะสมต่อประเทศชาติ 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและยึดมั่นในคุณธรรม 3) มีอาชีพและรายได้เลี้ยงตนเองได้ 4) เป็นพลเมืองดีของสังคม ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาทั้งหลายจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะการดำรงชีวิต และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผ่านการเรียนการสอนที่ครอบคลุมทั้งวิชาการและอาชีพ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ในเรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญกับนโยบายด้านคุณภาพของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ชีวิต มีสุขภาพกายใจที่เหมาะสมกับช่วงวัย มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน สามารถพึ่งพาตนเอง และอยู่รอดในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความท้าทาย ทั้งยังสามารถรับมือกับภัยต่าง ๆ รวมถึงยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560: 1)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐต้องจัดให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 ปี ตั้งแต่อ่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (กระทรวงศึกษาธิการเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560: 14) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมคนไทยให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข”



(2553: 3) ซึ่งในส่วนของแนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งได้ดำเนินการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนผ่านกิจกรรมที่เน้นการป้องกัน การแก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิของเด็กอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองต่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อปัญหาสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางและวิธีการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือวิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และขั้นตอนที่ชัดเจนโดยมีผู้ดำเนินงาน คือ บุคลากรต่างๆ เช่น ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยใช้เครื่องมือที่มีการรับรอง และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ กระบวนการและขั้นตอนของระบบนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มุ่งให้ครูเข้าใจพื้นฐานชีวิต ประสบการณ์ และความต้องการของนักเรียนแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง เพื่อกำหนดแผนการดูแลช่วยเหลือได้ตรงจุด 2) การคัดกรองนักเรียน เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนตามลักษณะปัญหา และวางแผนให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและรวดเร็ว 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน มุ่งส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนทุกกลุ่มทั้งนักเรียนทั่วไป กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มที่มีปัญหา เพื่อพัฒนาอย่างรอบด้านและลดโอกาสในการหลุดจากระบบ 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา เป็นการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด เน้นการดูแลเชิงรุก โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มีความเสี่ยงหรือมีปัญหา เพื่อป้องกันปัญหาลุกลามและแก้ไขอย่างเหมาะสม 5) การส่งต่อกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือเฉพาะทาง สำหรับผู้ที่มีปัญหาซับซ้อนหรือเกินขอบเขตของสถานศึกษา ครูควรจัดการส่งต่อไปยังหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้รับการดูแลที่ถูกต้องและทันเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2559: 14–16) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นั้นเป็นกระบวนการบริหารจัดการด้านการศึกษาของโรงเรียน เพราะเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดให้โรงเรียนที่กำกับจัดตั้งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้ความสำคัญเพื่อให้งานนี้มีประสิทธิผล โดยนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล คุ้มครอง และการสนับสนุนอย่างรอบด้านผ่านกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบท เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การเป็นบุคคลที่มีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยในโลกปัจจุบัน พร้อมกันนี้ ยังมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ สพฐ. ได้กำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมอบหมายให้ ศูนย์ความปลอดภัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ศป.สพฐ.) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ภายใต้หลักการเคารพสิทธิของนักเรียน และให้ความสำคัญต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเหมาะสมควบคู่ไปกับการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560: หน้า 9) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกลไกสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นช่วงวัยที่เด็กยังต้องการการส่งเสริมและพัฒนาในหลากหลายด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อให้สถานศึกษาแต่ละแห่งนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ได้ขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้ง

ส่งเสริมให้ผู้บริหารออกเยี่ยมบ้านนักเรียนไม่น้อยกว่า 14 ครั้ง/เรียน ตามแนวทางของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อให้สามารถดูแล ส่งเสริม ปกป้อง และแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึงและตรงจุด เป้าหมายของการดำเนินงานดังกล่าว คือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถรับมือกับวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย นอกจากนี้ โรงเรียนในสังกัดยังได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมกันจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การดำเนินงานของสำนักงานฯ ยังสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง “การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียม และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้เต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2566: หน้า 159–160)

จากบริบทและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะถูกกำหนดให้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน แต่การดำเนินงานในโรงเรียนบ้านเทอดไทยยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมจากชุมชน และเครือข่ายภายนอก ขณะเดียวกัน งานวิจัยที่ผ่านมามุ่งศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในบริบททั่วไปของสถานศึกษา แต่ยังมีช่องว่างในเชิงองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบดังกล่าวในโรงเรียนพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ และสร้างแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนบ้านเทอดไทย จากการวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียนบ้านเทอดไทยในปีการศึกษา 2566 พบว่า นักเรียนมีปัญหาในการมาโรงเรียน เช่น ขาดเรียน มาเรียนสาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดระเบียบวินัย แต่งกายไม่เรียบร้อย และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด นอกจากนี้ ยังพบว่าครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งขาดข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่จำเป็น ส่งผลให้การคัดกรองนักเรียนไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง และไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียนโดยตรง กล่าวคือ นักเรียนยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนอย่างทั่วถึง และไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนในชุมชนได้อย่างเต็มที่ (โรงเรียนบ้านเทอดไทย, รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา, 2566: หน้า 9) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่โรงเรียนบ้านเทอดไทยใช้ในการระบุดูแลนักเรียนที่มีความเสี่ยง วางแผนการดูแล ติดตาม และให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่ายังมีข้อจำกัดและความท้าทายในการบริหารจัดการระบบดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร งบประมาณ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการข้อมูลจากหลายฝ่าย ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้กระบวนการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับครูที่รับผิดชอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ครูในโรงเรียนได้เรียนรู้การป้องกันและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนร่วมกันอย่างเป็นระบบครบวงจรตามกระบวนการศึกษา

จากเหตุผลดังกล่าว แม้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะได้รับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา แต่ยังคงปรากฏข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจของครูผู้รับผิดชอบ การจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน การคัดกรองและติดตามผล รวมทั้งการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน ปัญหาเหล่านี้ทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในโรงเรียนบ้านเทอดไทยซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดน มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลและมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์



ส่งผลให้ปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนและแตกต่างจากโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป งานวิจัยที่ผ่านมามักศึกษาในบริบทของโรงเรียนเมืองหรือโรงเรียนที่มีทรัพยากรพร้อมเพรียง แต่ยังไม่ครอบคลุมการพัฒนาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลและหลากหลายเช่นนี้ จึงทำให้เกิดช่องว่างขององค์ความรู้ที่ควรได้รับการเติมเต็ม การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญและความจำเป็น เพื่อพัฒนากระบวนการดำเนินงานแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทจริง ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และการพัฒนาการศึกษาของประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารงานแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนบ้านเทอดไทย ปีการศึกษา 2567 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 90 คน รวมทั้งหมด 95 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงจากผู้ปฏิบัติงานจริง ซึ่งสะท้อนสภาพปัญหาได้ครอบคลุมทั้งระดับนโยบาย (ผู้บริหาร) และระดับปฏิบัติ (ครูผู้สอน)

การจัดสร้างเครื่องมือที่เหมาะสม

เครื่องมือรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบ ดังนี้

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มี 5 ด้าน 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดของลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารงานแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ศึกษา

ขั้นที่ 1 ศึกษาตำรา บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง หลักการ แนวคิดทฤษฎีและขอบข่ายที่ใช้ในการศึกษา โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระ IS เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องและเหมาะสมกับตัวแปรและขอบข่ายที่กำหนด



ขั้นที่ 2 สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณา ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ตรวจสอบอีกครั้งเพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือศึกษา ทั้งนี้สรุปได้ว่าค่าความตรงเชิงเนื้อหามีค่า IOC 1.00 ทุกรายการ

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคลากรโรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง ซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกัน จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจและความชัดเจนของข้อคำถาม

ขั้นที่ 5 นำเครื่องมือที่ได้รับกลับมาหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาโดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.74 แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือในระดับที่ยอมรับได้

ขั้นที่ 6 การจัดทำแบบสมบูรณ์ ปรับแก้ไขแบบสอบถามตามผลการตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่น แล้วจัดพิมพ์แบบสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เริ่มจากการขอหนังสืออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเนชั่น เพื่อนำส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเทอดไทย เพื่อขออนุญาตดำเนินการเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทุกฉบับ ก่อนทำการคัดแยกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม อาทิ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน ข้อมูลที่ได้ถูกบันทึกลงในคอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ต่อไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลเชิงปริมาณมาจากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: σ) ผลการวิเคราะห์นำเสนอทั้งในภาพรวมและรายด้าน พร้อมตีความตามเกณฑ์การประเมินของบุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว (2553) ที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

- 4.55 – 5.00 หมายถึง ระดับปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.55 – 4.54 หมายถึง ระดับปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก
- 2.55 – 3.54 หมายถึง ระดับปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.55 – 2.54 หมายถึง ระดับปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 – 1.54 หมายถึง ระดับปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด



3. ข้อมูลเชิงคุณภาพมาจากแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพถูกนำมาสังเคราะห์เพื่อสรุป อภิปราย และเสนอแนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การใช้ผลวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้ข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานชี้ให้เห็นระดับการดำเนินงานในแต่ละด้าน และข้อมูลข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามปลายเปิดทำให้ทราบปัญหาและข้อจำกัดเชิงลึก

2. การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทาง นำผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาในแต่ละด้าน (รู้จักนักเรียน-คัดกรอง-ส่งเสริม-ป้องกันและแก้ไข-ส่งต่อ) มาสังเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางการปรับปรุง และเชื่อมโยงข้อมูลเชิงปริมาณ (ระดับคะแนน) กับข้อมูลเชิงคุณภาพ (ข้อเสนอแนะ) เพื่อหาประเด็นที่ต้องพัฒนา

การอภิปรายผลและสรุปข้อเสนอแนะ โดยอภิปรายผลโดยอ้างอิงทฤษฎีและแนวคิดการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเสนอแนวทางการพัฒนา เช่น การปรับขั้นตอนคัดกรอง การสร้างเครือข่ายการส่งต่อ หรือการเสริมกิจกรรมป้องกันปัญหาเชิงรุกต่อไป

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา เรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย ได้ข้อสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ โดยสภาพปัญหาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ข้อมูลยังไม่เป็นระบบ ครูเข้าถึงไม่เท่ากัน การคัดกรองนักเรียน ยังไม่มีเครื่องมือสุขภาพจิตที่ได้มาตรฐาน ขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมนักเรียน กิจกรรมยังไม่ครอบคลุมความสนใจจริงของเด็ก ขาดการสำรวจอย่างต่อเนื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาระบบเฝ้าระวังสุขภาพจิตยังไม่เข้มแข็ง ผู้ปกครองและครูบางส่วนมีส่วนร่วมน้อย และการส่งต่อนักเรียน ขาดการติดตามหลังส่งต่อ ครูใหม่ยังไม่เข้าใจระบบ

2. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย วิเคราะห์ความเห็นและข้อเสนอแนะสรุปผลได้ ดังนี้



1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลคือพื้นฐานสำคัญของการดูแลและพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โรงเรียนควรพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลให้เป็นระบบ มีความต่อเนื่อง และสามารถอัปเดตได้ทุกปีการศึกษา เช่น การจัดทำแฟ้มประวัตินักเรียนที่ครอบคลุมข้อมูลด้านความสามารถ ความสนใจ จุดแข็ง จุดอ่อน รวมถึงปัจจัยทางสังคมและจิตใจ โดยอาจใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือแบบทดสอบออนไลน์ประกอบการเก็บข้อมูล ซึ่งช่วยให้ครูเห็นนักเรียนในมิติต่างๆ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรส่งเสริมการใช้ระบบแฟ้มสะสมผลงานออนไลน์ ระบบติดตามพฤติกรรม หรือแอปพลิเคชันด้านแนะแนว ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงตัวตนผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การเขียนบล็อก ถ่ายวิดีโอ หรือสะท้อนความคิดผ่านโซเชียลมีเดียเชิงบวก เพื่อให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของข้อมูลและสะท้อนความเป็นตัวเองได้อย่างสร้างสรรค์ ในด้านการทำงานร่วมกันภายในโรงเรียน ควรสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูผ่านการประชุมวงสนทนาเป็นประจำ ส่งเสริมให้ครูทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลของนักเรียนในระดับที่เหมาะสม โดยต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคลควบคู่กันไป นอกจากนี้ ควรเพิ่มจำนวนและบทบาทของครูที่ปรึกษา โดยเฉพาะในระดับชั้นที่มีนักเรียนจำนวนมาก เพื่อให้เข้าถึงนักเรียนได้อย่างทั่วถึง และควรมีเวลาให้ครูได้ทำกิจกรรมหรือพูดคุยกับนักเรียนอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ที่สำคัญ การรู้จักนักเรียนไม่ควรจำกัดเพียงข้อมูลด้านวิชาการ แต่ต้องครอบคลุมถึงสุขภาพจิต สภาพแวดล้อมทางบ้าน ความฝัน ความกังวล และอุปสรรคส่วนตัวของนักเรียน เพราะนักเรียนแต่ละคนล้วนมีบริบทเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญกับความหลากหลายเหล่านี้จะทำให้ครูสามารถดูแลนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและตรงจุดมากยิ่งขึ้น ท้ายที่สุด แนวคิดที่ว่า “ทุกคนมีเอกลักษณ์ของตนเอง” ควรถูกปลูกฝังในวัฒนธรรมโรงเรียน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างยืดหยุ่น เป็นธรรม และมีความเข้าใจ ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่นักเรียนรู้สึกได้รับการมองเห็น เข้าใจ และได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง

2) ด้านการคัดกรองนักเรียน การคัดกรองนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างแท้จริง หลายโรงเรียนประสบความสำเร็จในการคัดกรองด้านเศรษฐกิจและพฤติกรรม โดยเฉพาะการจัดระบบเยี่ยมบ้านที่เข้มแข็ง ทำให้ครูเข้าใจบริบทของนักเรียนที่ยากจนหรือมีข้อจำกัดด้านครอบครัว และสามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างตรงจุด อีกทั้งยังมีการติดตามพฤติกรรมทั่วไปของนักเรียน เช่น การมาเรียน หรือพฤติกรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การประเมินด้านอารมณ์และสุขภาพจิตยังเป็นข้อจำกัดสำคัญ เนื่องจากขาดเครื่องมือที่ได้มาตรฐานและระบบการคัดกรองที่ชัดเจน ส่งผลให้ปัญหาเชิงลึกอย่างภาวะซึมเศร้าหรือความเครียดไม่สามารถตรวจพบได้ทันเวลา และมักแสดงออกเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้ว การคัดกรองหลายครั้งยังพึ่งพาการสังเกตจากครูเพียงไม่กี่คน ขาดการประสานและวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฝ่าย เช่น ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ อีกหนึ่งจุดอ่อนของระบบปัจจุบันคือการละเลยกลุ่มนักเรียนที่มีศักยภาพสูงหรือมีความสามารถพิเศษ เนื่องจากจุดสนใจส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่นักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทำให้นักเรียนที่มีแววไม่ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม นอกจากนี้ แม้บางโรงเรียนเริ่มเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเอง แต่ยังขาดแนวทางและเครื่องมือที่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อตอบโจทย์การรู้จักนักเรียนอย่างรอบด้าน โรงเรียนควรพัฒนาเครื่องมือคัดกรองที่ได้มาตรฐาน และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น แบบประเมินสุขภาพจิต แบบวัดพฤติกรรม หรือแบบทดสอบดิจิทัลที่น่าสนใจ เช่น เกมประเมินบุคลิกภาพ รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักเรียนแบบบูรณาการ (Student Data Center) ที่สามารถรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งผลการเรียน การเยี่ยมบ้าน พฤติกรรม อารมณ์ และความคิดเห็นของนักเรียนเอง เพื่อให้ครูสามารถนำข้อมูลไปวางแผนดูแลหรือจัดการเรียนรู้เฉพาะรายบุคคลได้อย่างแม่นยำ ที่สำคัญ ระบบคัดกรองควรมองนักเรียนในเชิงบวก ไม่ใช่เพียงเพื่อตรวจหาปัญหา แต่ต้องสามารถ



ค้นหาศักยภาพ จุดแข็ง และความสามารถพิเศษของนักเรียนได้ด้วย โรงเรียนควรมีระบบคัดกรองเพื่อออกแบบการส่งเสริมกลุ่มเด็กที่มีความสามารถเฉพาะทาง ควบคู่กับการฝึกอบรมครูให้สามารถอ่านผล วิเคราะห์ข้อมูล และใช้ผลการคัดกรองอย่างมีประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียน นอกจากนี้ การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือโรงพยาบาลท้องถิ่น ก็เป็นอีกแนวทางสำคัญที่ช่วยเติมเต็มการดูแลในประเด็นที่โรงเรียนไม่เชี่ยวชาญ ท้ายที่สุด นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนรู้ ความต้องการ และอารมณ์ พร้อมกับการมีพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงออก แสดงความคิดเห็น และขอความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น เพราะการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการเข้าใจเด็กทั้ง “หัวใจ” และ “ศักยภาพ” อย่างแท้จริง

3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน กิจกรรมในโรงเรียนถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำคัญในการรู้จักนักเรียนอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะด้านความสามารถ ความสนใจ และตัวตนเฉพาะบุคคล โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ กีฬา ศิลปะ และทักษะชีวิต ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ในหลายมิติ อีกทั้งยังสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมอบรมภายนอกหรือแข่งขันในเวทีต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสดีในการเรียนรู้นอกห้องเรียน อย่างไรก็ตาม แม้กิจกรรมจะมีจำนวนมาก แต่ยังไม่ครอบคลุมความต้องการของนักเรียนทุกกลุ่ม บางกิจกรรมยังจัดซ้ำในรูปแบบเดิม ขาดความยืดหยุ่นหรือความใหม่ในการตอบโจทย์เด็กยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะทาง เช่น ด้านสื่อดิจิทัล เทคโนโลยี AI หรือทักษะอาชีพใหม่ ๆ ซึ่งยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างแท้จริง ปัญหาอีกประการคือ ขาดการสำรวจความสนใจของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง หลายกิจกรรมยังถูกกำหนดจากมุมมองของครูหรือผู้จัด โดยไม่มีการสอบถามนักเรียนว่า “อยากพัฒนาอะไร” หรือ “รู้สึกว่าตนเองถนัดทางใด” ส่งผลให้บางกิจกรรมไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจหรือดึงศักยภาพของนักเรียนออกมาได้เต็มที่ นอกจากนี้ ยังไม่มีระบบประเมินผลที่ชัดเจนและต่อเนื่องเพียงพอ จึงยากต่อการวิเคราะห์ว่ากิจกรรมใดส่งผลต่อพัฒนาการของนักเรียน และไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้วางแผนรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและนโยบายยังส่งผลต่อความหลากหลายของกิจกรรม โดยบางกิจกรรมได้รับการสนับสนุนมากกว่ากิจกรรมอื่น กลุ่มนักเรียนบางกลุ่ม เช่น นักเรียนด้อยโอกาส หรือผู้มีความสนใจในสาขาเฉพาะทาง จึงยังขาดโอกาสในการแสดงออกและพัฒนาเต็มศักยภาพ เพื่อเสริมสร้างการรู้จักนักเรียนในระดับรายบุคคลผ่านกิจกรรม โรงเรียนควรมีการสำรวจความสนใจของนักเรียนอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้แบบสอบถามหรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมตามความสนใจจริง ควรออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ชีวิตจริงและโลกยุคใหม่ เช่น ทักษะการเงินส่วนบุคคล การเป็นคอนเทนต์ครีเอเตอร์ Podcast, Esports, AI หรือทักษะผู้ประกอบการรุ่นใหม่ โดยสามารถเชิญวิทยากรรุ่นใหม่ที่เป็นต้นแบบมาเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน นอกจากนี้ การแบ่งกลุ่มกิจกรรมให้เหมาะสมกับลักษณะนักเรียน เช่น กลุ่มทั่วไป กลุ่มมีความสามารถพิเศษ และกลุ่มเสี่ยง จะช่วยให้การส่งเสริมเป็นไปอย่างตรงจุด การจัดกิจกรรมแบบ “Mentor-Mentee” โดยใช้ศิษย์เก่าหรือรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จมาแนะแนว ก็จะช่วยเพิ่มความหมายและแรงบันดาลใจให้มากขึ้น ที่สำคัญ ต้องมีการประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามการพัฒนาและนำข้อมูลไปใช้วางแผนรายบุคคลในภาคเรียนถัดไป พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการ “ชื่นชม” เพื่อค้นหาตัวตนของนักเรียนผ่านการเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) ซึ่งจะช่วยดึงศักยภาพเฉพาะตัวของนักเรียนออกมาได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือในการสร้างความสนุก แต่เป็นเวทีสำคัญที่ช่วยเปิดเผยศักยภาพเชิงลึกของนักเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถเข้าใจ ดูแล และพัฒนาเด็กได้อย่างแท้จริง

4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาระบบโรงเรียนส่วนใหญ่มีมาตรการและระบบดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระดับหนึ่ง โดยมีการจัดอบรมด้านสุขภาพจิต และให้คำปรึกษาผ่านครูแนะแนว รวมถึงมีการพูดคุย



แบบไม่เป็นทางการกับนักเรียนที่มีปัญหา บางโรงเรียนยังจัดพื้นที่ให้คำปรึกษา เช่น Mental Health Corner เพื่อรองรับนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม ระบบเหล่านี้ยังขาดความเข้มแข็งในระดับ “ระบบ” ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม การใช้กฎระเบียบในโรงเรียนยังไม่สม่ำเสมอและมักขึ้นอยู่กับครูแต่ละคน ไม่มีแนวทางปฏิบัติกลางสำหรับการติดตามหรือส่งต่อปัญหา ทำให้บางครูมองว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน และไม่ร่วมมือในการบังคับใช้กฎ ขณะที่ปัญหาของนักเรียนยุคใหม่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ภาวะเครียด ซึมเศร้า การเปรียบเทียบตัวเองกับโซเชียลมีเดีย หรือปัญหาครอบครัว การเฝ้าระวังเชิงลึกจึงจำเป็นต้องมีช่องทางที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การปรึกษาแบบไม่เปิดเผยชื่อ หรือระบบออนไลน์ อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชนอย่างจริงจัง ผู้ปกครองบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลบุตรหลาน โรงเรียนจึงควรเพิ่มการประชุมผู้ปกครองที่มีเป้าหมายชัดเจน และสร้างเครือข่ายร่วมกันในการดูแลนักเรียนอย่างครบวงจร เพื่อยกระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบ ควรวางระบบดูแลนักเรียนรายกรณี (Case Management) โดยมีฐานข้อมูลกลางของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่อัปเดตอย่างสม่ำเสมอ พร้อมติดตามพฤติกรรม เช่น การขาดเรียน ลา หรือมาสาย ผ่านระบบ Dashboard หรือแพลตฟอร์มที่ครูทุกคนเข้าถึงได้ และจัดประชุมรายกรณีระหว่างครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้กฎระเบียบ “ใช้งานได้จริง” และ “เป็นธรรม” นอกจากนี้ ควรจัดทำแนวปฏิบัติกลางในการบังคับใช้กฎเพื่อความชัดเจนและยุติธรรม สร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูทุกคนว่า ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน พร้อมสื่อสารกฎกับนักเรียนด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและสร้างบทเรียนเชิงบวก การยกระดับสุขภาพจิตและความปลอดภัยของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น เช่น การจัด Mental Health Corner หรือพื้นที่ผ่อนคลายที่ไม่เป็นทางการ ใช้เทคโนโลยี เช่น LINE Official Account หรือแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อเปิดช่องทางสื่อสารแบบไม่เปิดเผยตัวตน รวมถึงพัฒนาระบบ Buddy System หรือระบบเพื่อนช่วยเพื่อนในห้องเรียน เพื่อสร้างวัฒนธรรม “ช่วยกันดูแล” และปลูกฝังแนวคิดที่ว่า “ครูทุกคนมีหน้าที่ดูแลนักเรียน ไม่ใช่แค่ครูแนะแนว” นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง เช่น กิจกรรมสามฝ่าย (ครู-นักเรียน-ผู้ปกครอง) และสนับสนุนการฝึกอบรมครูด้านทักษะการดูแลสุขภาพจิตและการสื่อสารกับวัยรุ่น เพื่อให้ครูมีความพร้อมในการรับมือปัญหาได้อย่างเหมาะสม ในกรณีปัญหาที่ซับซ้อน โรงเรียนควรประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือกรมสุขภาพจิต รวมถึงหน่วยแนะแนวอาชีพ เพื่อสร้างเครือข่ายการดูแลและช่วยเหลืออย่างครบวงจร และใช้เวทีชุมชนหรือสถานักเรียนเป็นพื้นที่หารือปัญหาเชิงรุก เช่น ความรุนแรงหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพื่อให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีระบบส่งต่อนักเรียนอยู่ในระดับหนึ่ง โดยมีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น โรงพยาบาล หน่วยงานสุขภาพจิต หรือหน่วยงานแนะแนวต่าง ๆ ทำให้นักเรียนที่มีปัญหาด่วนได้รับความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ระบบส่งต่อนี้ยังไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่องในภาพรวม ข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ขาดระบบติดตามผลหลังการส่งต่อ ทำให้โรงเรียนไม่สามารถรู้ได้ว่านักเรียนได้รับการช่วยเหลือหรือไม่ ครูบางคน โดยเฉพาะครูใหม่ ยังไม่เข้าใจระบบหรือขั้นตอนการส่งต่ออย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความล่าช้า หรือไม่กล้าดำเนินการส่งต่อ นอกจากนี้ ระบบส่งต่อมักถูกนำมาใช้เฉพาะกรณีที่มีความรุนแรงสูง ขณะที่นักเรียนที่มีปัญหาระดับกลางกลับไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ นักเรียนบางคนมีความรู้สึกว่าการถูกส่งต่อเหมือนเป็นการ “ผลักออกจากระบบ” มากกว่าการได้รับความช่วยเหลืออย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนถึงการสื่อสารและความเข้าใจในระบบส่งต่อที่ยังต้องปรับปรุง เพื่อพัฒนาระบบส่งต่อนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรวางระบบส่งต่อให้เป็น “ความร่วมมือเชิงบวก” ที่ทุกฝ่ายเข้าใจและเห็นคุณค่า โดยสื่อสารกับนักเรียนและผู้ปกครองอย่างอ่อนโยน ชัดเจน และปลูกฝังให้เห็นว่า การส่งต่อคือการหาความช่วยเหลือที่เหมาะสม ไม่ใช่การตัดปัญหา โรงเรียนควรจัดทำคู่มือหรือแนวทางส่งต่อที่ชัดเจน ระบุว่า



ควรส่งต่อเมื่อใด ส่งต่อที่ไหน และใครเป็นผู้รับผิดชอบ พร้อมแจกแจงรายชื่อหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาล สถานพินิจ ศูนย์เด็กหรือองค์กรเอกชน เพื่อให้ครูเข้าใจและดำเนินการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว นอกจากนี้ การอบรมครู โดยเฉพาะครูใหม่ ให้เข้าใจระบบและขั้นตอนการส่งต่อถือเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันความล่าช้าและสร้างความมั่นใจในการส่งต่อนักเรียน การติดตามผลหลังการส่งต่อก็เป็นกุญแจสำคัญ ควรใช้เครื่องมือ เช่น แบบฟอร์มออนไลน์ การรายงานสั้น ๆ จากหน่วยงานที่รับเรื่อง หรือการเยี่ยมบ้าน เพื่อติดตามพฤติกรรม อารมณ์ และการกลับเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายภายนอกที่เข้มแข็งและเป็นระบบ ก็ช่วยสนับสนุนงานส่งต่ออย่างมาก ควรจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับโรงพยาบาล หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยแนะแนวอาชีพ หรือหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ รวมถึงสร้างช่องทางสื่อสารที่ครูเข้าถึงง่าย เช่น กลุ่มไลน์เฉพาะกิจ หรือแพลตฟอร์มกลางของโรงเรียน สุดท้ายโรงเรียนควรตั้งทีมเฉพาะกิจภายในที่ประกอบด้วยครูแนะแนว นักจิตวิทยา (ถ้ามี) ตัวแทนครูประจำชั้น และผู้บริหาร เพื่อร่วมกันประชุมเป็นระยะในการวิเคราะห์และจัดการรายกรณีนักเรียน ทีมดังกล่าวจะทำหน้าที่พิจารณาว่านักเรียนรายใดควรได้รับการส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือมีความเป็นระบบและตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้ศึกษาได้นำไปสู่การอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการวางแผนการดำเนินการและปฏิบัติการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างดี และมีการร่วมกันทำงานกับหลาย ๆ ฝ่ายอย่างเข้มแข็ง โดยเป็นไป ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการจัดการและให้ความสำคัญกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ และตรงกับผลการศึกษาของรัชพล เทียงดี (2563) ที่ชี้ว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการคัดกรองนักเรียนอย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดระบบติดตามดูแลนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการเยี่ยมบ้านเป็นประจำ การให้คำปรึกษาในระดับรายบุคคล และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการนักเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคลอย่างสม่ำเสมอและสอดคล้องกับผล การศึกษารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับวิจัยของธัญลักษณ์ เอี่ยมเจริญ และ พัทธรา เดชโฮม (2561) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยผลการศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษามัธยมศึกษา บ้านเทอดไทย พบว่า สามารถเรียงด้านของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษานำ การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ การส่งเสริมแข่งขันประกวดรายการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทักษะสำคัญอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมและเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถพิเศษในด้าน ต่าง ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้พัฒนาศักยภาพได้เต็มตามต้องการ สถานศึกษามีกิจกรรมแนะแนวการศึกษาและ



อาชีพที่ตอบโจทย์ความสนใจและความต้องการของนักเรียน โดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมและตลาดแรงงานในอนาคต นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทในการให้คำปรึกษา ให้กำลังใจให้นักเรียนอย่างเหมาะสมตามช่วงวัยและสถานการณ์ สถานศึกษายังมีระบบการติดตามผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ สุธิดา พงษ์สวัสดิ์ และสายสุตา เตียเจริญ (2562) โดย พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ในด้านการส่งเสริมนักเรียนอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังตรงกับผลการศึกษาของ ชนกมณัฐ แสงสี และ ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง (2564) ที่ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลายบุรีรัมย์และพระนครศรีอยุธยา โดยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน โดยในด้านการส่งเสริมนักเรียนอยู่ในระดับมาก และพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนควรดำเนินการภายใต้แผนการที่ร่วมกันกำหนด โดยมีการวางแผนทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน รวมทั้งสามารถปรับใช้ได้เหมาะสมสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษาการดำเนินการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นขั้นตอน และอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการส่งต่อ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม สถานศึกษายังมีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานสนับสนุน อาทิ โรงพยาบาลแม่ฟ้าหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทยเทอดไทย เพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ครอบคลุมและตรงจุด นอกจากนี้ยังมีการติดตามผลหลังการส่งต่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินผลการช่วยเหลือ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของสาธิตี สังสอน (2566) ที่ได้ศึกษา การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเชียงราย โดยพบว่าในด้านการส่งต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาก และยังตรงกับผลการศึกษาของขวัญเนตร มุลทองจาด และนุชนรา รัตนศิริประภา (2564) พบว่าระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี ในด้านการส่งต่อนักเรียนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกและการป้องกันปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน โดยมีการดำเนินกิจกรรมเชิงป้องกันอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดอบรม รณรงค์ หรือกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง สถานศึกษามีระบบการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครอง และนักเรียน นอกจากนี้ยังมีการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อให้การช่วยเหลือตอบโจทยความต้องการเฉพาะราย มีกำหนดแนวทางการจัดการกรณีปัญหาทางพฤติกรรมไว้อย่างเป็นระบบชัดเจน มีการบันทึกข้อมูลและติดตามผลการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ พัฒนาแนวทางในการดูแลนักเรียนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) พบว่า ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ การศึกษาของ วิไล รัตนทิพย์ และชัยยุทธ ศิริสุทธิ์ (2562) ที่ศึกษา กลยุทธ์การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม พบว่า ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับมาก โดยหนึ่งในกลยุทธ์คือ สนับสนุนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหานักเรียน ซึ่งทางสถานศึกษาก็ใช้แนวทางปฏิบัติเช่นนี้เช่นกัน



4. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ครูที่ปรึกษาได้ทำการรู้จักนักเรียน จากการสังเกต พูดคุย จากการเยี่ยมบ้านนักเรียน และยังมีการติดตามพฤติกรรม การเรียน และการใช้ชีวิตของนักเรียนประจำชั้น โดยมีการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมรายบุคคลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล โดยมีการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการจัดการข้อมูล สามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้ดำเนินการต่อไปได้ นอกจากนี้ ครูยังมีการสื่อสารกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และเป็นแนวทางในการสนับสนุนที่สอดคล้องระหว่างบ้านและสถานศึกษา ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ สริน อมรสันต์สุขศรี และคณะ (2562) ผลการวิจัยชี้ว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก

5. ด้านการคัดกรองนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีระบบการคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่ดี มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการจัดการข้อมูลการคัดกรองอย่างเป็นระบบ และมีการการจัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัย เคารพในสิทธิส่วนบุคคลของนักเรียน เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการติดตามความก้าวหน้าและปรับแผนการช่วยเหลือได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจน และยังมีการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและผ่านการยอมรับ เพื่อให้สามารถประเมินพฤติกรรม อารมณ์ และพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างครอบคลุมและสม่ำเสมอ มีกระบวนการคัดกรองมีการดำเนินการโดยความสำคัญกับความแม่นยำของข้อมูล ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ สริน อมรสันต์สุขศรีและคณะ (2562) พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ในด้านการคัดกรองนักเรียน อยู่ในระดับมาก และนอกจากนี้ยังตรงกับผลการศึกษา สุมิตร เพลุลอย (2566) ที่พบว่าดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุงในด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

C1: Connection – รู้จักรายบุคคล (ความเข้าใจ) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้องต้องทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งด้านพื้นฐานส่วนตัว ครอบครัว พฤติกรรม และความต้องการ โดยเน้นการสร้าง ความไว้วางใจและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพและปัญหาของนักเรียนอย่างแท้จริง

C2: Assessment – คัดกรอง (ข้อมูลครบทุกด้าน) เมื่อมีข้อมูลเบื้องต้นแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการคัดกรองนักเรียน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบด้าน เช่น ด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม ด้านสุขภาพจิต และด้านสังคม เพื่อแยกกลุ่มนักเรียนตามความต้องการในการดูแล เช่น กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มที่มีปัญหา

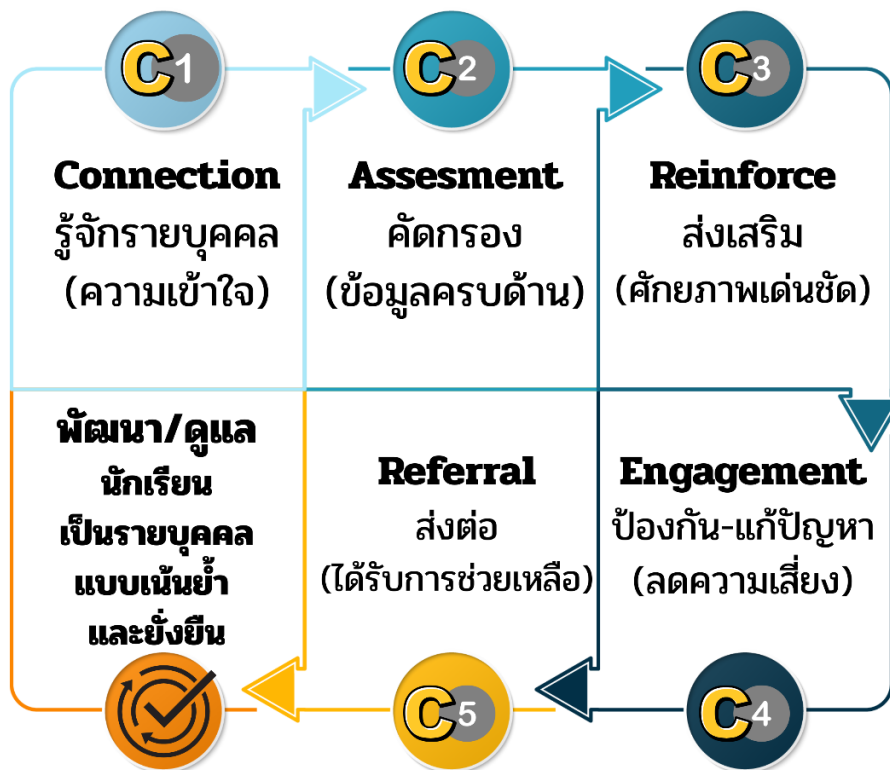
C3: Reinforce – ส่งเสริม (ศักยภาพเด่นชัด) สำหรับนักเรียนที่มีจุดแข็งหรือศักยภาพเฉพาะด้าน โรงเรียนจะดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น การให้โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขัน หรือการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่

C4: Engagement – ป้องกันและแก้ไขปัญหา (ลดความเสี่ยง) สำหรับนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา จะมีการจัดกิจกรรมหรือมาตรการป้องกันและแก้ไขอย่างเหมาะสม เช่น การปรับพฤติกรรม การให้คำปรึกษา การทำกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อช่วยให้นักเรียนลดพฤติกรรมเสี่ยงและกลับเข้าสู่ภาวะปกติ



C4: Engagement – ป้องกันและแก้ไขปัญหา (ลดความเสี่ยง) สำหรับนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา จะมีการจัดกิจกรรมหรือมาตรการป้องกันและแก้ไขอย่างเหมาะสม เช่น การปรับพฤติกรรม การให้คำปรึกษา การทำกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อช่วยให้นักเรียนลดพฤติกรรมเสี่ยงและกลับเข้าสู่ภาวะปกติ

ผลลัพธ์ การพัฒนา/ดูแลนักเรียนอย่างยั่งยืน เมื่อระบบทั้ง 5 ขั้นตอนทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การพัฒนาหรือการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเน้นย้ำและยั่งยืน ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมศักยภาพและการป้องกันปัญหา โดยโครงสร้างนี้แสดงให้เห็นว่า **C1-C5** เป็นกระบวนการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและหมุนเวียน ไม่ใช่ขั้นตอนที่แยกออกจากกัน แต่เกี่ยวพันกันเพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือ “การพัฒนา/ดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน”



แผนภาพที่ 1 โมเดล 5CARE – ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบองค์รวม
(5CARE Model: Holistic Student Support System)

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนบ้านเทอดไทยได้ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและครอบคลุม โดยเริ่มจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหา การส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการร่วมกับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับกรณีที่เกินขอบเขตการดูแล โรงเรียนได้จัดให้มีระบบส่งต่อที่ชัดเจน และมีการติดตามผลต่อเนื่อง การดำเนินงานทั้งหมดอาศัยการจัดเก็บและใช้ข้อมูลนักเรียนอย่างมีระบบ ควบคู่กับบทบาทสำคัญของครูแนะแนวและครูที่ปรึกษาในการดูแลอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน และสามารถเป็นแนวทางที่โรงเรียนขนาดเล็กนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน



ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านเทอดไทย พบว่าค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ดังนั้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาจึงนำมาเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติ

1. พัฒนาระบบการคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ จัดทำระบบคัดกรองที่มีมาตรฐาน ใช้เครื่องมือหลากหลายและทันสมัย เช่น แบบประเมินด้านพฤติกรรมและสุขภาวะจิตใจ ควบคู่กับการจัดทำฐานข้อมูลนักเรียนที่สามารถอัปเดตได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จริง
2. เสริมสร้างสมรรถนะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดอบรมและพัฒนาศักยภาพครูในการสังเกตพฤติกรรม การใช้แบบประเมิน และการตีความผลคัดกรองได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ รวมทั้งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบองค์รวม
3. สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและเครือข่ายชุมชน โดยเปิดช่องทางการรายงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูล จัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสังเกตพฤติกรรมและร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหรือป้องกันปัญหาของนักเรียน
4. จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะด้านการคัดกรอง แต่งตั้งคณะทำงานที่รับผิดชอบด้านการคัดกรองโดยตรง ประกอบด้วยครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา และฝ่ายกิจการนักเรียน พร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน และติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อให้ระบบคัดกรองมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น ด้านบุคลากรงบประมาณ ทรัพยากร และการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน
2. ศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างโรงเรียนในเขตพื้นที่เดียวกัน หรือระหว่างเขตพื้นที่ที่มีบริบทต่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices)
3. ศึกษาผลกระทบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จของการดำเนินงาน
4. พัฒนารูปแบบหรือแนวทางใหม่ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทพิเศษ เช่น โรงเรียนพื้นที่ชายแดน พื้นที่ห่างไกล หรือโรงเรียนขนาดเล็ก
5. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสะท้อนมุมมองของผู้รับบริการและนำไปปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

บรรณานุกรม

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2562-2565*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *คู่มือครูระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม เส้นทางสู่ครูมืออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.



- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก. หน้า 1-3.
- ขวัญเนตร มุลทองจาด และนุชนรา รัตนศิริประภา. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(2), 35-49.
- ชนกมณัฐ แสงสี และ ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง. (2564). แนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรีและพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(3), 12-23.
- ธัญลักษณ์ เอี่ยมเจริญ และพัชรา เดชโฮม. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน วัดจันทร์ประดิษฐาราม สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 15(2), 129-137.
- นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). *การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอ สายบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3*. (การค้นคว้าอิสระ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- รัชพล เทียงดี. (2563). *การศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18*. (ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- โรงเรียนบ้านเทอดไทย. (2566). *รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566*. เชียงราย: โรงเรียนบ้านเทอดไทย.
- วิไล รัตนทิพย์ และ ชัยยุทธ ศิริสุทธ. (2562). กลยุทธ์การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 62.(4), 716-719.
- สริน อมรสันต์สุขศรี, สำเริง อ่อนสัมพันธ์ และสายสุดา เตียเจริญ. (2019). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 593-599.
- สาธิตี สั้งสอน. (2566). *การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย*. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยพะเยา
- สุธิดา พงษ์สวัสดิ์ และ สายสุดา เตียเจริญ. (2562). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำ คุณหญิงเนื่องบุรี. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 304-314.
- สุมิตร เหนียวลอย, นุชนรา รัตนศิริประภา และ ชัตติยา ด้วงสำราญ. (2566). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนราษฎร์บำรุง. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 7(2), 503-512.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *การพัฒนาความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลักสูตรผู้บริหาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิชาการมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3. (2566). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 ปีการศึกษา 2566. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2567, จาก <https://www.cr3.go.th/promote2023/>